

Iso Linnamäki
Pikkulinnamäki

Tarmola
Östermalm

32.

31.

29.

27.

30.

28.

25.

23.

26.

22.

24.

19.

18.

21.

17.

20.

16.

PORVOO

BORGÅ

Joonaanmäki
Jonasbacken

Aunela
Ånäs

15.

Ruskis
Luonnonsuojelualue
Naturskyddsområde

Uddas

14.

Kaupunginselkä
Stadsfjärden

Gammelbacka

14.

Sikosaari
Svinö

Tarklavik
Tallud
Tallback
Ekudden

Lehtimäki
Lövkulla

Hamari
Hammas

10.

8.

9.

13.

11.

7.

12.

6.

3.

Kristensås

Furuholmen

Sandvik

Uddas

Stensudden

Bredvik

Glo

PORVOON RANTOJEN HISTORIAA

Vesireittien risteäminen alueella johti Porvoon syntymiseen viime vuosituhannen alkupuolella. Täällä kohtasivat etelästä saapuvat kauppiat, Suomen rannikon asukkaat ja sisämaan järviylängön väestö. Porvoon rantojen historia onkin pitkälti teollisuuden ja kaupan historiaa. Porvoon rantoja seuraamalla voi saada kattavan kuvan kaupungin historiasta.

Liikkumismuoto: vene

Reitin pituus: 9 km

1. Haikkoonselkä

Porvoojoki mataloitui maankohoamisen, joen mukanaan tuoman lietteen ja laivojen painolastin purkamisen takia niin, että 1600-luvun lopussa eivät suurimmat laivat enää päässeet silloiseen satamaan. Ne joutuivat ankkuroimaan lastauspaikoille Porvoon edustalle, josta tavara soudettiin proomuilla kaupunkiin.

1800-luvun lopussa Haikkoonselkä toimi tällaisen redinä, jonne laivat ankkuroivat purkamaan lastinsa ja lastamaan uutta.

2. Björkholmin luotsiasema

Björkholmiin perustettiin vuonna 1899 luotsiasema Haikkoonselän laivaliikennettä varten. Ennen sitä luotsiasema oli sijainnut Sikosaassa kaupungin edustalla ja myöhemmin alueen luotsit siirtyivät Emäsaloon. Luotsin tehtävänä oli ohjata alukset turvallisesti avomereltä satamaan ja takaisin.

Luotsiaseman rakennus on punaiseksi maalattu nikkarityylinen hirsirakennus, joka on luotsivartiotuvaksi poikkeuksellisen kookas ja koristeellinen. Se on Suomenlahden parhaiten rakennusajankohtansa asussa säilynyt luotsivartiotupa. Puuston takia sitä on vaikea havaita mereltä käsin. Rakennus ei ole avoinna yleisölle.

3. Yttre ja Lilla Barlastholmen

Yttre ja Lilla Barlastholmen, ovat muodostuneet Porvoossa vierailleiden laivojen purkamasta hiekkalastista. Maa-aineksen mukana saariin kulkeutui vierasperäistä

kasvilajistoja, ja erityisesti ulomman painolastisaaren tulokaslajisto on edelleen jokseenkin runsas ja mielenkiintoinen.

Lilla Barlastholmen on Porvoon kaupungin ulkoilualue. Saarella on grilli, puita ja ulkokäymälä. Laituria Lilla Barlastholmenissa ei ole.

4. Kråkön maa-ainestenottamo

Kråkö on osa kaakkois-luoteis -suuntaisesti kulkevaa harjumuodostelmaa, jota jatkuu mantereen puolella Uddaksen kylän kautta Porvooseen ja sieltä pohjoiseen. Tämän takia saaresta on voitu ottaa hiekkaa ja soraa. Myös viereisellä Vessön saarella on maa-ainesten ottamoita. Kerrotaan että Helsingin Kauppatori ja Senaatintori olisi rakennettu porvoolaiselle soralle ja hiekalle ja soralle.

5. Haikon kartano

Haikon kartanon juuret ulottuvat aina 1300-luvulle, jolloin uskotaan dominikaanimunkkien majailleen alueella. Kartano eli kukoistuskauttaan von Etterien suvun omistaessa sen 1800-luvulla. Silloin kartanossa kävi ylhäisiä vieraita, kuten Venäjän keisariperhe. Kartanon nykyinen päärakennus on pääosin vuodelta 1911. Se jäi kuitenkin keskeneräiseksi ja valmistui vasta 1966 nykyisten omistajien ostettua kartanon.

Tänä päivänä Haikossa toimii konferenssikeskus, hotelli, useita ravintoloita ja kylpylä. Haikon laituriin on asiakkaat tervetulleita kiinnittymään.

6. Villa Sjökölla

Huvila oli Hamarin höyrysahan omistajan August Eklöfin perheen kesäviettopaikka. August Eklöf hankki huvilan omistukseensa 1880-luvulla. Sahakylän lapset ja nuoriso kutsuttiin juhannusaattona Sjököllään. Tarjolla oli limonadia ja karamelleja ja nurmikolla laulettiin ja leikittiin. Hämärän tultua sytytettiin kaksi kokkoa ja ammuttiin raketteja.

7. Furuholmen

Furuholmenilla, Honkasaarella, oli järeämmän puutavaran lautatarha. Honkasaaren korkeimmalla kohdalla oli myös kaksi työväen asuntokasarmia. Kun lautatarha laajeni, jouduttiin toinen purkamaan ja sen tilalle rakennettiin Kristernäsiin työväen asuintalo.

8. Kaunissaari/ Sahasaari

Kaunissaari, joka tunnetaan nykyään nimellä Sahasaari, oli vuonna 1870 perustetun sahalaitoksen pääsaari. Saharakennuksien lisäksi saarella sijaitti muun muassa konttori ja kaksi työläiskasarmia. Sahasaaren maamerkki oli korkea tehdaspiippu.

Saha lopetti toimintansa 1955. Sahasaarilla olleet rakennukset purettiin, maasto tasattiin ja laajasta sahatoiminnasta jäi jäljelle vain saarten rantojen paaluvahvistukset ja jäänteet sahan konttorin puistosta. Maaperässä saattaa olla jäämiä sahalta käytetyistä myrkyllisistä kyllästysaineista.

9. Savisaari

Sahasaaren itäkyljessä oleva Savisaari ei ole luonnollinen saari, vaan se on tehty roskapuusta ja mudasta. Sen erottaa Sahasaaresta niiden välillä kulkeva kanava. Savisaarella paloi Rimahelvetin ikuinen tuli, jossa poltettiin rimoja sahan perustamisesta saakka 1930-luvulle, kunnes roskapuuta alettiin kuljettaa selluloosatehtaalalle.

10. Pajasaari

Pajasaarta käytettiin lautatarhana.

11. Pikku-Helli

Pikku-Helli toimi koivulaudan kuivatuspaikkana.

12. Kristenäs

Osa sahatyöläisistä asui Kråkön Kristenäsissä. Tänne Eklöf-yhtiöt myös pystyttivät *Raitala*-nimisen työläiskasarmin. Kristenäsissä sijaitti tanssilava ja juhannustansseihin saattoi saapua jopa tuhat henkilöä.

13. Hamari

Hamari on vanha satamapaikka, jonka edustalla purjeveneiden lasteja purettiin, kun Porvooseen ei enää päässyt meritse. Telakkatoiminta Hamarissa alkoi 1730-luvulla. Viimeisiä Hamarissa rakennettuja laivoja oli jatkosodan jälkeen rakennetut sotakorvauslaivat. Sahan aikana 1800-luvun lopussa kylä alkoi tiivistyä, kun sahan työläiset rakensivat itselleen taloja.

Hamarin rannassa on veneiden tankkauspiste sekä viihtyisä kahvila.

14. Sikosaaren luotsiasema & tiiliruukit

Porvooseen perustettiin luotsiasema vuonna 1857. Sikosaarella sijainnut vartiotupa on edelleen olemassa, mutta sen ulkonäkö on muuttunut merkittävästi aikojen saatossa. Nykyään se on yksityiskäytössä.

15. Kokonniemi

Kun Porvoonjoki oli madaltunut niin, etteivät proomutkaan enää voineet nousta jokea pitkin, käytettiin Kokonniemeä lastauspaikkana. Sieltä tavarat vietiin hevoskyydillä kaupunkiin.

1800-luvun lopussa kaupungissa alettiin miettiä työläisväestölle suunnatun kansanpuiston perustamista Kokonniemelle Helsinkiin toteutettujen puistojen, Korkeasaaren ja Seurasaaressa, mallin mukaan.

Porvoossa kesti kuitenkin ennen kun päästiin päätökseen, ja vasta vuonna 1909 vihittiin käyttöön Kokonniemen kansanpuisto. Kokonniemen tanssipaviljongilla pidettiin tansseja, ja viimeiset juhannustanssit siellä vietettiin vuonna 1960. Nykyään Kokonniemi on kaupungin omistamaa virkistysaluetta, missä pidetään esimerkiksi konsertteja.

16. Lewinin panimo ja viinatehdas (Jokikatu 2 ja 5)

Vaaleanpunainen puuhuvila valmistui vuonna 1843 viinatehtaaksi. Carl Gustav Langéen oli saanut ostaa Porvoon viinanpolton yksinoikeudet 25 vuodeksi huutokaupassa. Vuonna 1855 tehdas päättyi panimomestari Carl Axel Lewinille. Jokikadun alkuperäisestä tehdasrakennuksesta tuli Lewinin perheen koti ja 1880 toiselle puolelle katua rakennettiin kolmikerroksinen punatiilinen viinatehdas. Tiilirakennus purettiin vuonna 1983.

17. Rantamakasiinit ja pakkahuone

Nykyisen Aleksanterinsillan eteläpuolella sijaitsee vuonna 1852 valmistunut suuri kivinen pakkahuone, sekä muutama muu makasiinirakennus.

18. Empirekaupunki

Joenrantaa reunustaa useita empiretyylisiä puutaloja. Vierailtuaan Porvoossa vuonna 1830 keisari Nikolai I määräsi uuden säännöllisen asemakaavan suunnittelemisesta kaupunkiin. Uudet asuinkorttelit oli varattu empiretyylisille yksikerroksisille puutaloille, joiden välissä kulkivat puistokadut. Empirekortteita tuhoutui viime sotien

pommituksissa ja 1960-luvulla alkaneessa purkubuumissa. mutta useita taloja on vielä jäljellä, vetonaulana J. L. Runebergin koti.

19. Aleksanterinkadun silta

Vuonna 2004 valmistui Aleksanterinkadun uusi silta, josta oli käyty keskusteluja jo 1970-luvulta alkaen.

20. Taidetehtas

Nykyisin taidetehtaana tunnetussa rakennuksessa on toiminut monenlaista teollisuutta. 1920-luvulla rakennetussa tehtaassa on valmistettu taulukehyksiä, vaneria, hevosenkenkiä ja erilaisia koneita, kuten jousivasaroita, kaivinkoneita ja viilunpaikkauskoneita. Silloinen omistaja Fiskars lopetti tehtaan konepajatoiminnan vuonna 1972.

Porvoon kaupunki osti tehdaskiinteistön vuonna 1986 ja siitä lähtien tilat ovat olleet kulttuurikäytössä. Tällä hetkellä taidetehtaasta rakennetaan keskusta tapahtumille, kulttuurille sekä matkailun ja kaupan palveluille. Uudessa rakennuksessa on säilynyt osa vanhasta tehtaasta.

21. Länsirannan teollisuusalue

Porvoon joen länsirannalla on ollut monenlaista toimintaa. Nykyisen Mannerheiminkadun sillan eteläpuolella on ollut 1800- ja 1900-luvun vaihteessa Eklöf-yhtiön suuri lautatarha, ja sen paikalla myöhemmin Hankkijan rautakauppa. Rannassa on ollut veneveistämöitä.

22. Eklöfin talo (Jokikatu 27)

Keltainen puutalo punaisella kivijalalla on empirekaupungin ainoa kaksikerroksinen asuintalo. Sen rakennutti varakas kauppias Fredrik Sneckenström vuonna 1849. Rakennuksen on suunnitellut arkkitehti Carl Albert Edelfelt, taiteilija Albert Edelfeltin isä. Yksikerroksista korkeammat puutalot olivat alueella kiellettyjä, joten Sneckenström rakennutti alakerran kivistä ja vain yläkerran puusta.

Kauppaneuvos August Eklöf perheineen asui talossa Sneckenströmin jälkeen, ja hänen aikanaan julkisivua muutettiin uusrenessanssityyliseksi. Eklöf oli kaupungin suurliikemiehiä, joka omisti mm. Hamarin, Tolkkisten ja Hattulan sahat.

23. Kaupungin uusi satama 1800-luvulla

Jo 1700-luvulla Vanha kaupunki oli lähtenyt levittäytymään etelään päin, ja myös nykyisestä Mannerheiminkadusta etelään rantaa reunustivat makasiinit. Eteläosaa vanhasta kaupungista alettiin kuitenkin purkaa uuden empirekaupungin tieltä. Kun kaupungin uutta satamaa alettiin rakentaa, väistyä saivat myös sen tiellä seisovat talot ja makasiinit. Rannassa pidettiin silakkamarkkinoita.

24. Mannerheiminkadun silta

Kaupungin kauan kaipaama uusi silta vihittiin käyttöön juhlallisina menoin vuonna 1957. Jo Engel olisi halunnut rakentaa uuden sillan tälle paikalle, jotta saavuttaisiin kaupungin keskustaan eikä sen laidalle, missä vanha silta sijaitti, mutta hanke olisi tullut liian kalliiksi. Silta rakennettiin korkeaksi joen länsirantaa kulkevan junaradan takia.

25. Paahtimo (Mannerheiminkatu 2)

Simolinin kauppahuoneen omistaja, Oskar Simolin, rakennutti vuonna 1902 tämän peräti 4-kerroksisen tiilivaraston. Sen erikoisuus oli sähköhissi, jonka omistaja ylpeänä esitti kutsuvieraille rakennuksen vihkimistilaisuudessa. Tänä päivänä rakennuksessa toimii viihtyisä kahvila/baari ja sen yhteydessä kahvipaahtimo.

26. Näsin kartano

Kukkulalla sijaitseva rakennus on Näsin kartano. 1500-luvulla Näsin kartano kuului Uudenmaan kymmenen suurimman kartanon joukkoon. Sen kuuluisin omistaja oli saitana ja riidanhaluisena, mutta myös hyväsydämisenä tunnettu Johan Holm (1789–1866), lempinimeltään Näse-Jutte. Nykyään kartano on kaupungin omistuksessa ja vuokrattuna asuin ja toimistokäyttöön.

27. Vanha kaupunki

Porvoo on yksi Suomen kuudesta keski-aikaisesta kaupungista, ja Vanha kaupunki oli Porvoon keskusta aina 1800-luvulle asti.

Joenrannan punaiset ranta-aitat toimivat aikaisemmin ennen kaikkea kauppiaiden varastoina. Rantakiinteistöissä asui lähinnä kauppiaita, koska he tarvitsivat ranta-aittoja. Myös työssään vedestä riippuvaisia käsityöläisiä, värjäreitä ja parkitsijoita, asui rannassa. 1890-luvulle asti ranta-aittoja oli aina vanhalle sillalle asti.

28. Näsin kukkula ja rannat

Vanhaa kaupunkia vastapäätä kohoaa Näsin mäki. Se on ollut virkistyskohde ja kaupunkilaisten huvittelupaikka 1700-luvulta saakka ja siellä vietettiin kuninkaan nimipäiviä, ammuttiin kunnialaukauksia tykeillä ja pidettiin teatteriesityksiä. Sen maisemat ja näkymät ovat innoittaneet taiteilijoita ja myös Edelfelt on maalannut Näsinmäellä. Porvoon 1700-luvulta peräisin oleva hautausmaa sijaitsee Näsinmäellä. Näsinmäki kantaa myös synkempiä tarinoita: 1700-luvun alussa Näsin mäki toimi rikollisten mestauspaikkana.

Näsin rannassa on sijainnut mm. Näsin kartanon makasiineja ja 1600-luvulla rannassa sijaitsi kaupungin panimo. 1910-luvulla rantaan vedettiin rautatie.

29. Vanha silta

Ensimmäinen silta uskotaan rakennetun 1300-luvulla. 1600-luvun alkupuolella rakennettiin aita lukittavilla porteilla ympäröimään kaupunkia. Päästäkseen kaupunkiin piti kulkea tulliporttien kautta, ja kaikista tavaroista joita kaupunkiin tuotiin myytäväksi piti maksaa tullimaksu. Läntinen tulliportti sijaitsi sillan länsipäässä ja sen vieressä tullihuone 1700-luvulla.

Sillalle tultiin Viipurista Turkuun johtavaa *Suurta rantatietä*, jota nykyään usein kutsutaan *Kuninkaantiekseksi*. Tie jatkui sillalta Kirkkomäkeä ylös tuomiokirkolle ja sieltä Lukiokujaa itään.

Sillan kupeessa sijaitsi kapakka niemeltä *Sista slanten*, jossa talonpojat saattoivat käyttää viimeisen lanttinsa ennen kotimatkaa.

30. Juna-asema

Keltainen yksikerroksinen puutalo joen länsirannalla sijaitsee Porvoon vanhalla rautatieasemalla, ja toimi rautatielaitoksen työntekijöiden asuintalona. Puiden takaa pilkahtaa aseman punatiilinen vesitorni.

Porvoon rautatie vihittiin käyttöön vuonna 1874. Radan rakentamiseen ei saatu valtiovallan tukea, vaan se toteutettiin yksityisillä varoilla. Hanke oli kuitenkin kannattamaton ja Valtion Rautatiet otti sen hoitoonsa vuonna 1917. Juna kuljetti muun muassa tavaraliikennettä pääkaupunkiin sekä kaupunkilaisia töihin Kiialan kartanoon. Liikennöinti loppui vuonna 1981. Nyt asemalle kulkee museoajuna ja alueen rakennukset ovat liikehuoneistoina ja yksityisasuintoina. Siellä toimii mm. perinnerakentajan rautakauppa ja kahvila.

31. Maari

Suojaisa Maarinlahti muodosti luonnonsataman, jota käytettiin Porvoon syntyaikoina. Porvoonjokilaakson asutus on itäisen Uudenmaan vanhinta. Joen alajuoksulla kohtasivat Suomen rannikon ruotsinkieliset asukkaat, sisämaan järviylängön suomenkielinen väestö ja etelästä saapuvat, mm. virolaiset kauppiat.

32. Linnanmäki

Isolta Linnanmäeltä pystyttiin torjumaan niin joelta kuin mantereelta tulleita hyökkäyksiä. Jo Viikinkiajalla, 800–900-luvulla, mäellä on ollut jonkinlaista rakennustoimintaa. 1300-luvun lopulla Isoa Linnanmäkeä alettiin varustaa. Siihen rakennettiin puusta neliömäinen linna jota ympäröivät kaksinkertaiset vallit kuivahautoineen. Luultavasti linnoitus oli käytössä vain noin vuosikymmenen ajan.